

KÖRNYEZETPOLITIKAI FEJLESZTÉSI TERVEZÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ IRÁNYÍTÁS ÉS MENEDZSMENT A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI TÉRBE¹

(Environmental development governance and management in
regional development in Central and Eastern Europe)

VARJÚ VIKTOR

Kulcsszavak:

környezetpolitika, irányítás, Közép- és Kelet-Európa

Az EU Kohéziós Alap (KA) (korábban ISPA) jellemzően a környezet védelmét szolgáló beruházásokat támogatja, amelyeket a tagországok csak hosszú távon megtérülő beruházásként tudnának megvalósítani. A KA és más környezetvédelmi beruházásokhoz kapcsolódó tervezés és végrehajtás azonban különbözik. Az egyes tagországok intézményrendszere, annak hatékony, vagy éppen bürokratikus működése érdemben befolyásolja ezeket a folyamatokat. Jelen tanulmány az ISPA és KA magyarországi felhasználásának empirikus kutatására, néhány közép- és kelet-európai tagállam hasonló eredményeire, valamint a térségre vonatkozó OTKA kutatás elemzéseire építve azt mutatja be, hogy az egyes országok intézményrendszere hogyan befolyásolja az ilyen típusú tervezést és végrehajtást.

Bevezetés

Az 1980-as évektől az Európai Közösség (EK) újraelosztási rendszere egyre nagyobb volumenű projektek és tervek kivitelezését eredményezte. A Brundtland bizottság jelentése, a fenntartható fejlődés fogalma, a környezeti politika integrálódása (Varjú 2011) a környezetvédelmi programok mellett a közösségi politika mind több részét elérte.

Az EU kiemelt figyelmet fordít a környezetpolitikára és annak megvalósulásához kapcsolódó beruházásokra. Az EU Kohéziós Alapja (KA) az - EU TEN-T közlekedési hálózat bővítése mellett - a környezet védelmét szolgáló beruházásokat támogatja, (pl. szennyvízrendszerek, hulladékgazdálkodási rendszerek, közlekedésfejlesztés (különösen vasút), összhangban a Maastricht Egyezmény 130. cikkelyével, amely az EU környezeti direktíváinak megvalósítását szolgálja. Az ilyen típusú környezetvédelmi nagyberuházásokra azért is szükség van, mert a tagországok csak hosszú távon megtérülő beruházásként tudnák ezeket megvalósítani.

A kelet-közép-európai országok uniós csatlakozása együtt járt az uniós környezetpolitikai követelmények adaptálásával, ám a környezetpolitikai integráció az egyes országokban – többek között az intézményi berendezkedések sajátosságai miatt – máshogy és máshogy alakult (Varjú 2011). Az adaptációs különbségek nem csak a környezetpolitikai integrációnál érhetőek tetten, hanem a környezetvédelmi

fejlesztések végrehajtásában is. Az EU által támogatott beruházások bár meghatározott szabályszerűségekre épülnek², a végrehajtást ország-specifikus intézményrendszeri és irányítási sajátosságok befolyásolják.

Jelen tanulmány az OTKA (NK 104985) kutatás keretében az ISPA és KA magyarországi és közép-kelet-európai felhasználásának sajátosságait feltáró kutatásra építve azt mutatja be, hogy az egyes országok intézményrendszere hogyan befolyásolja az ilyen típusú tervezést és végrehajtást.

Elméleti és magyar fejlesztéspolitikai keretek a környezetpolitikán keresztül – korábbi tapasztalatok

Bár a rendszerváltozás mintegy 20 éve zajlott, nem vitatható, hogy a magyar kormányzati struktúra és működési mód magán hordozza az átmenetiség jegeit. Ennek egyik megnyilvánulási formája a politikai pártrendszer drasztikus átalakulása a kezdeti sok pártrendszertől a kétpártrendszer irányába, ami rendkívül éles politikai törésvonalak kialakulásához vezetett, csökkentve a konfliktusok konszenzusos megoldásának esélyét. A magyar kormányzati rendszer másik fontos sajátossága, az erősen centralizált struktúra az ezer éves állami hagyományokkal magyarázható. A fentiekén kívül fontos megemlíteni a magyar kormányzásban is jellemző politikusi és bürokrata ellentétpárt. Miközben a közszerületi jog a karrier rendszert követi (erős uniós nyomásra), a köztisztviselők a gyakorlatban erősen ki vannak szolgáltatva a négyévenként változó politikai elitnek. A politikai pártok gyakran klientista, intoleráns magatartása következtében jelentős a fluktuáció, és általában is az instabilitás hozzájárult a bürokratikus, technokrata tudások érvényesülésének gyengüléséhez az ideológikus értékekkel szemben (*Pálné Kovács* 2008). A szakpolitikai irányítási, intézményi rendszerekben (elsősorban a hierarchia csúcsán) a politikai érdekek dominálnak a szakpolitikai érdekekkel ellentétben.

Az uniós tervek készítését vizsgálva elmondható, hogy a 2007–2013 ciklusra vonatkozó szabályok és útmutatók a tervekkel párhuzamosan készültek, nehezítve a programozást. A nemzeti fejlesztési tervezést az uniós jogi szabályozás és különböző kötelezően figyelembe veendő irányelvek orientálták. A hazai jogszabályalkotás még nem követte a csatlakozásból eredő új helyzetet. A hazai területi és a környezetvédelmi tervezés törvényekben és más normákban viszonylag jól szabályozottak, de az Unió számára készülő tervek készítése kevés részletet tartalmazó kormányrendeletekre épült. A „nemzeti” terv az európai integrációs ügyek koordinációjáért (később az európai ügyekért) felelős tárca nélküli miniszter, majd 2006 júniusától a fejlesztéspolitikáért felelős kormánybiztos irányításával a Nemzeti Fejlesztési Hivatal, majd Ügynökség (NFÜ) koordinációjában készült. Az uniós csatlakozást követően ez a szervezete vált a KA hazai irányító hatóságává is a környezetvédelmi fejlesztésekben. A Parlamentben jóváhagyott nemzeti koncepciók (Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK), Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) a gyakorlatban alig hatottak az uniós tervek készítésére, szemben a társfinanszírozó Európai Unióval és Bizottságával. A Bizottság képviselői szigorúan megkövetelték nemcsak az uniós jogszabályokban, hanem az

iránymutatások és egyéb segédletekben foglaltak betartását, még a terminológiától sem lehetett eltérni (Faragó 2006; Pálné Kovács–Varjú (eds.) 2008).

A tudás, az innováció és a tanulás napjainkra kulcsmomentummá vált a fenntartható fejlődés hatékony megvalósításában. A környezetpolitika és annak szabályozása egyre inkább a küszöbértékek meghatározása felé mozdul el, melyhez egyre hatékonyabb tudás-felhasználás szükséges (Matthiesen 2005).

A tudástípusok létrejötte és használata azonban függ a szabályozási rendszer sajátosságától és a szereplőktől, mely a kormányzási intézkedésekben (governance arrangement) érhető tetten. A tudás használata és elérése formális és informális szabályrendszerek által behatárolt. A tudás folyamatosan használatban van, azonban a szereplők által cserélődik és újratermelődik a kormányzat és a politikai rendszerek minden szintjén. A szakadék a szakértői-, tudományos-, és technikai tudás, valamint a helyi-, milieu- és mindennapi tudás között egy közös tudás-konstelláció igényét jelzi a környezeti döntéshozásban. Vagyis a környezeti politika akkor érvényesül és integrálódik hatékonyan mind a területi, mind pedig az ágazati fejlesztéspolitikában, ha ezek a tudásformák nem egymástól elkülönülten vannak jelen, hanem egymással érintkeznek, és együttesen hatnak (Heinelt et al. 2006).

A vizsgálat tárgyát képező kutatás rövid bemutatása

Jelen tanulmány kutatási alapjául szolgáló ex-post értékelés³ célja a következő költségvetési ciklusra vonatkozó reformjavaslatok megfogalmazása, és nem a konkrét projektek értékelése volt. 2011-ben az MTA RKK DTI készítette a magyar esettanulmányt⁴ (a 14 country riport egyikét). A kutatást a DG Regio és a vezető partner⁵ által meghatározott keretekben, azok előírása szerint kellett elvégezni. Az alapvető dokumentumok összegyűjtése, elemzése mellett a stratégiai tervezés, a projektfejlesztés, a közbeszerzés és a végrehajtás akkori szereplőivel készültek interjúk. A kutatás célja a forrás-felhasználási intézményrendszer és menedzsment fejlődésének vizsgálata volt.

Jelen tanulmány a magyar eset mellett áttekinti a többi tagország legfontosabb tapasztalatait, felhasználva a tagországok riportjait⁶.

Az intézményrendszeri különbségekből adódó sajátosságok⁷

A 2000-06 közötti időszakban az ISPA (majd KA) inkább individuális projektek sorozataként, mint programként valósult meg. Általánosságban elmondható, hogy bár a 2000-06-os időszakban a forrásallokáció szigorú rendet követett, a források felszívása a vártnál sokkal lassabb volt, amely a projektek végrehajtásának elhúzódsát eredményezte. 2011 novemberére végül ezen projektek 4/5-e fizikailag elkészült.

A végrehajtás az ISPA-ban és a KA-ban hasonló volt, alapvetően a tagországok szektorális stratégiáira kellett, hogy épüljenek. A projektfejlesztések környezeti hatásvizsgálatot és költség-haszon elemzést is megköveteltek. A közbeszerzések felelőssége a KA-nál már teljes mértékben a tagállamoké volt, míg az ISPA

idejében az Unió delegáltjai ex-ante kontrol funkciót gyakoroltak. Az Irányító Hatóság (IH), a közreműködő szervezet (KSZ) és a végrehajtó testület (ez utóbbi nálunk a KSZ-be integrálódott) országonként más és más, a sajátos intézményi berendezkedésektől, működésük az adminisztratív kapacitástól és kultúrától függött. A stratégiai tervezés, - amely alapja volt a beruházásoknak – sok tagállamban az átpolitizáltságtól volt átítatva. Amíg a projektek kialakítása és fejlesztése a 4 korábban csatlakozott tagállamban (Görögország, Írország, Spanyolország, Portugália) rutinnak számított, addig az újonnan csatlakozó országokban ez problematikus volt. A gyors projektgenerálás nem volt megfelelő, ráadásul kapacitási problémákkal is társult. A közbeszerzésekkel kapcsolatosan a nemzeti közbeszerzésekről az EU-s PRAG-ra való átállás az új tagoknál kihívást jelentett. Különösen ezekre volt jellemző a kivitelezés csúszása, a költségvetés gyengesége, amely alapvető javulást nem mutatott.

Alapvetően elmondható, hogy az itt tárgyalandó közép- és kelet-európai tagországok (Szlovákia, Románia, Lengyelország, Litvánia, Lettország, Magyarország, Észtország, Csehország és Bulgária) adminisztratív és menedzsment kapacitása nem volt felkészült a források fogadására. A 2007-13-as programozási időszak több tagállamban kihívás volt (pl. Bulgária, Észtország, Románia, Szlovákia), ahol a kapacitás és az intézményi tudás nem transzferálódott hatékonyan.

Az alapok elköltési sikerességének tekintetében alapvetően két klaszter különböztethető meg. Az egyik klaszter, ahol a kohéziós források aránya a teljes költségekhez képest 70-79 % között alakult (Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia), míg a másik klaszterbe azon országok találhatók, amelyek ilyen tekintetű sikerességének aránya lényegesen 70% alatt van (Bulgária, Csehország, Magyarország, Szlovákia (*1. táblázat*)). Bár az okok sokrétűek, de alapvetően az intézményrendszeri hiányosságokra, kompetenciahiányokra utalnak. A magyar eset feltárásakor ez egyértelművé vált: nagyon sok késés, csúszás, hatékonyatlanság az intézményrendszer bürokratikuságából, nehezen átláthatóságából, a megfelelő kapacitás hiányából adódott, amelyet egyébiránt az ÁSZ jelentések⁸ is folyamatosan feltártak.

Az egyes tagországokban a menedzsment és az irányítás (governance) hatékony működése az alapján került értékelésre, hogy az mennyiben találkozott az EU-s és nemzeti kívánalmakkal, jogszabályi előírásokkal, valamint volt-e a megfelelő működésnek pozitív tovagyűrűző hatása. Ebben a tekintetben a már „gyakorlott” országokhoz (pl. Írország) hasonló hatékony menedzsment jelent meg Litvániában.

Az ISPA menedzselésében az EU alapvető decentralizációt követelt meg. Ehhez közvetlen közreműködő/segítő intézményt is delegált (Delegáció). A csatlakozás után a funkció a tagállamokhoz került át, nagyobb felelősséget hárítva rájuk, amely a meglévő irányítási sajátosságok felerősödéséhez vezetett. Magyarországon a csatlakozás után több lépcsőben létrehozott NFÜ töltötte be az irányító szerepet az alap menedzselésében.

Alapvetően három szervezeti tényező hatott a menedzsment rendszerek létrejöttére: az intézményi stabilitás, az adminisztratív folytonosság, és a személyzeti kapacitás. Az intézményi stabilitás negatív hatásai érhetőek tetten Csehországban és Szlovákiában ahol az irányítás átkerült az új szektorális minisztériumokhoz, ahol újra kellett építeni a kapacitásokat. Magyarországon a

kormányváltások okozta folyamatos intézményi átszervezések hatottak negatívan a megvalósításra, és okoztak késéseket. Az átmenet az ISPA-ból (2000-06) a KA-ba (2007-13) Szlovákiában és Romániában is tudásvesztéssel járt, ahol az intézményi átszervezések következtében a korábbi tudással rendelkező egyének már nem ugyanott folytatták munkájukat.

Ha a végrehajtás alacsonyabb szintjeire tekintünk, találhatunk előremutató példát. Bulgáriában, Csehországban és Magyarországon ezen a szinten a koordináció és az interakció az aktorok között megfelelően segítette a projekt-végrehajtási hatékonyságot. Ennek ellentéte volt detektálható a stratégiaalkotás szintjén, a végrehajtási rendszer (f)első eleménél, ahol a projekteket megalapozó stratégiaalkotás bürokratikus módon, átpolitizálva, minimális (de kellően szakképzett) személyi kapacitással készült, amely az anomáliák miatt késést szenvedett. A stratégiai tervezés ilyen alacsonyabb szintje (amikor a stratégiai tervezés ugyan megfelelőnek mondható, de a beruházásokra közvetlen hatása kismértékű, vagyis a végrehajtás nem a stratégia prioritásain alapszik, hanem más tényezők is közrejátszanak, így a stratégia átpolitizáltsága, avagy túl általános jellege) detektálható Csehországban, Magyarországon, Lengyelországban, Romániában. Ezzel szemben adekvát stratégia-alkalmazás, vagyis a stratégiai prioritások mentén történő környezetvédelmi beruházások kijelölését találjuk Bulgáriában, Észtországban, Litvániában, Lettországon és Szlovákiában (*1. táblázat*).

A tagországok intézményrendszeri hatékonyságát jelzi az is, hogy az egyes projekttervek milyen gyorsan kerültek jóváhagyásra. A környezetvédelmi nagyberuházások tekintetében a jóváhagyási folyamat alig haladta meg a 6 hónapot Litvánia és Szlovákia esetében, míg a leglassúbb országokban a folyamat a két évet is meghaladta (pl. Bulgária, Észtország, Magyarország, Lengyelország).

Az *1. táblázatban* összefoglaltuk azokat a faktorokat, amelyek az egyes tagállamokban pozitívan, vagy negatívan hatottak a környezetvédelmi beruházások végrehajtására. Az egyes faktorok azt jelzik, hogy az adott ország intézményrendszere mennyire segíti a hatékony (területi) környezeti kohézió megvalósulását.

1. TÁBLÁZAT

*Az egyes KKE országok forrásfelhasználáshoz kapcsolódó értékelése a végrehajtásra történő hatás figyelembe vételével.
(Evaluation of Fund Absorption affecting the institutional system in CEC)*

<i>tényezők/országok</i>	<i>SK</i>	<i>RO</i>	<i>PL</i>	<i>LV</i>	<i>LT</i>	<i>HU</i>	<i>EE</i>	<i>CZ</i>	<i>BG</i>
<i>Forrásfelhasználás hatékonysága</i>	-	+	+	+	+	-	++	-	-
<i>Stratégiai tervek adekvátsága</i>	+	-	-	+	+	-	+	-	+
<i>Projektek jóváhagyásának gyorsasága</i>	+	0	-	+	0	-	-	0	-

Forrás: Az ex-post értékelés Final Reportja alapján - saját szerkesztés

A táblázatból látható, hogy Magyarország, Lengyelország, Csehország és Bulgária azok az országok, amelyekben a végrehajtás a legproblematicusabb, míg a leghatékonyabb ország Litvánia. A Balti Államok és Szlovákia is a hatékonyabb országok közé tartozik. Az okok részben eltérőek, azonban jellemzően az intézményrendszer nehézkes (vagy éppen hatékony) működését tükrözi vissza.

Konklúzió

Bár az európaizációs folyamat (*Pálné Kovács* 2005) a csatlakozó tagállamokban sok tekintetben uniformizálódást, konformizálódást hozott, az útfüggőségéből adódó korábbi minták (magas szinten átpolitizált adminisztráció, alacsony bérek, korrupcióra való hajlam, alacsony közösségi elégedettség a szolgáltatásokkal (*Bossaert és Demmke* 2003) megmaradtak.

A környezetvédelmi beruházások megvalósítása, a környezeti politika érdeke, integrációja az egyes tagállamok komplex intézményrendszerébe sok tényezőtől függ. Alapvető fontosságú az intézményrendszeri kapacitás és minőség. A hatékony megvalósításhoz intézményi (hazai és EU-s intézményrendszeri ismeret) tudásra, szakértői (környezetvédelmi) tudásra és alapvető milieu tudásra van szükség. Az adott tagország milieu-jének ismerete nélkül a külföldi professzionális intézményi és szakértői tudás nem tud hasznosulni.

A területi, a társadalmi és a környezeti kohézió alapvető feltétele, hogy átgondolt, jól kiforrott tervezés előzze meg. Úgy tűnik, Magyarország továbbra sem tudott kilépni saját árnyékából. Ahogyan a fent említett esetben, a 2007-13-as időszakra való felkészülésben késedelmet szenvedett a stratégiai és programtervezés (*Varjú* 2011), úgy a mostani időszakra is ez jellemző. Amíg a 2014-20-as időszakra vonatkozó operatív programok jó része Lengyelországban például már elkészült (2012-re), Magyarországon a tervezés még mindig zajlik, ahogy a korábbi csúszást szenvedett időszakban is, most is, a tervezés várható befejezése 2013 októberére.

Fontos tanulsága – különösen a magyar végrehajtásnak – hogy az irányítási hierarchia alacsonyabb szintjein a centralizált, bürokratikus kormányzási (governance) formák egyre inkább átalakulnak hálózati kormányzássá, ahol a hierarchikusan feljebb lévő szint a menedzselést segíti informális eszközeivel. A végrehajtás sikerességét alapvetően a rendszerben megjelenő személyes kompetenciák és tudás segítette, és mozdított el (a körülményekhez képest) pozitív irányba (Magyarországon).

Jegyzet

¹A tanulmány az OTKA NK 104985 pályázata (Új térformáló erők és fejlődési pályák Kelet-Európában a 21. század elején) keretein belül készült.

²Pl. Practical Guide alkalmazása, különböző műszaki sztemderdek leírását tartalmazó előírások, pl. ún. sárga könyv.

³Ex Post ecaluation of the Cohesion Fund (including ISPA) – Work Package D: Management and Implementation
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/expost2006/wpd_en.htm

⁴Ex Post ecaluation of the Cohesion Fund (including ISPA) – Country Report Hungary -
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/wpd/hungary.pdf

⁵University of Strathclyde, European Policies Research Centre és Fraser Consultant
6http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/expost2006/wpd_en.htm

⁷A fejezet az Ex-post értékelés összefoglaló riportja, a hazai kutatás, valamint az ország riportok felhasználásával készült.

⁸ISPA Report 2005: Jelentés az ISPA támogatásból megvalósított környezetvédelmi programok ellenőrzéséről. <http://www.asz.hu/jelentes/0469/jelentes-az-isp-tamogatasbol-megvalositott-kornyezvetvedelmi-programok-ellenorzeserol/0469j000.pdf>

Irodalom

- Bossaert, D.- Demmke, C. (2003) *Civil Services in the Accession States, New Trends and the Impact of the Integration Process*. Maastricht: European Institute of Public Administration.
- Faragó L. (2006) Területi tervezés, területi tervek. In: Szigeti E. (szerk.) *Terület- és településfejlesztési ismeretek*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 38–57. o.
- Heinelt, H. et al (2006) *Governance for Sustainability. Conceptual Framework*. [online] http://www.gfors.eu/fileadmin/download/papers/GFORS_ConceptualFrame_Bristol.pdf [cit. 2007.10.01]
- Lafferty, W.M. (2004) From environmental protection to sustainable development: the challenge of decoupling through sectoral integration. In: Lafferty, W.M (ed): *Governance for Sustainable Development. The Challenge of Adapting Form to Function*. Edward Elgar, Cheltenham (UK), 191–220. o.
- Matthiesen, U. (2005) *KnowledgeScapes. Pleading for a knowledge turn in a socio-spatial research*. [online] <http://www.gfors.eu/fileadmin/download/KnowledgeScapes.pdf> [cit. 2007.10.01.]
- Pálné Kovács I. (2005) Közigazgatási reformok, uniós tagság, regionalizmus. In: Pálné Kovács I. (szerk.) *Regionális reformok Európában*. Timp Kft., Budapest. 9–42.
- Pálné Kovács I.–Varjú V. (eds.) (2008) *G-FORS Case Studies on SEA and ETS in Hungary*. [online] http://www.gfors.eu/fileadmin/download/national_reports/G-Fors_Hungarian_Cases_Final.pdf [cit. 2009.01.07.]
- Varjú Viktor (2011) A fejlesztéspolitikába integrált környezeti politika. *Társadalomkutatás*. 4. 444–459. o.

ENVIRONMENTAL DEVELOPMENT GOVERNANCE AND MANAGEMENT IN REGIONAL DEVELOPMENT IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

VARJÚ VIKTOR

EU forces environmental related investments to be financed by the Cohesion Fund (former ISPA) (e.g. investment in sewage systems or waste management). This tool can improve the integration of environmental cohesion into the territorial one. Its implementation and success are different, depending on cultural, social differences and on the path-dependency of their socio-cultural entity. The country reports of the ex-post evaluation of Cohesion Fund (CF) I presents an overview and summary evaluation of the management and implementation of the ISPA and CF. The report is based on research conducted (mainly by the author) at national level, comprising a review of documents and data, interviews with stakeholders whose collective experience spanned the period of the evaluation, and a workshop where all levels of Hungary's Cohesion Fund delivery system were represented. In ISPA/CF implementation strategic planning was underdeveloped and adjustment was needed to meet the requirements of ISPA/CF. In general it can be confirmed that the process was sometimes too complicated, the scope of responsibility was not unambiguous, and the continuous changes in the

institutional and functioning framework caused significant delays. Overall fund management and governance, though requiring development especially at the beginning, was not found to be a significant obstacle to delivery. The areas with greatest impact on the performance of the system were strategic planning in the early stage, project development and procurement.

A VELENCEI-TÓ GAZDASÁGFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEINEK VIZSGÁLATA A RENDSZER-SZEMLÉLETI MEGKÖZELÍTÉS TÜKRÉBEN

The study of the possibilities of Lake Velence economic development in the mirror of system approach

WIRTH GÁBOR

Kulcsszavak:

területfejlesztés, agglomeráció, egységes gazdasági tér

Tanulmányomban a Velencei-tó településeinek fejlesztési lehetőségeit a rendszerszemlélet szerint, egységes gazdasági térként vizsgálom. A Velencei-tó térségének, mint egységes gazdasági térnek a lehatárolásában kiemelt szerepe van az agglomerációs hatások vizsgálatának. Budapest agglomerációs zónájának folyamatos növekedése eredményeképp ma már a vizsgált térség is az agglomeráció részének tekinthető. Ezt az agglomerációs folyamatok vizsgálatával, valamint a térség településeinek egy a hivatalosan is agglomerációs településnek definiált nagyközség, Tárnok összehasonlításával is bizonyíthatjuk. Szintén nagy hangsúlyt fektettem a gazdasági szektoron belül a vizsgált települések turisztikai funkciójának vizsgálatára, amit egy turisztikai mutatórendszer segítségével végeztem el. Az így kapott eredmények hozzájárulhatnak a jövő fejlesztési elképzeléseinek kialakításához.

Bevezetés

A Velencei-tó településeinek fejlesztésére számos dokumentum, koncepció létezik. A különböző elképzelésekben egyáltalán nem, vagy csak helyenként jelenik meg a településekben, településhálózatban, egyáltalán valamiféle rendszerben való gondolkodás (Cser - Tóth 2007).

A térség helyi és helyzeti energiái, a különböző arculatú tájegységek (Bakony, Mezőföld, főváros) közötti elhelyezkedés, a Budapest, Székesfehérvár illetve a Balaton közelsége fokozottan bonyolítja a térségre vonatkozó település-, illetve területfejlesztési koncepciók kidolgozását. A térség két városi ranggal rendelkező települése, Gárdony és Velence vizsgálatakor egyértelműen megállapítható, hogy a XX. században lezajlott, mezőgazdaságból közvetlenül a terciér szektorba, ezen belül főleg a turizmusba történő gazdasági szerkezetváltás nemcsak a települések funkcióját, hanem helyi társadalmát, térhasználatát és mindennapi életét is olyannyira átformálta, hogy a két település várossá fejlődését is ennek a funkcióváltásnak köszönheti. A Velencei-tó térségének gazdasági szerkezetét elemezve tehát a gazdaság szektorait is egy egységes rendszerként érdemes vizsgálni, amit a turizmus mellett a helyi mezőgazdaság, kereskedelem és szolgáltató szektor illetve a gyengébb súllyal jelenlevő quaterner szektor alkotnak.

A turizmust a gazdasági szektoron belül a szakirodalommal egyetértve én is szintén rendszerként definiálom, amelynek alkotóelemei nem csupán kölcsönhatásban vannak egymással, hanem ezen alkotórészek léte egymást is feltételezi (Michalkó 2004).